

Sygn. akt I CZ 45/06

POSTANOWIENIE

Dnia 31 sierpnia 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Gudowski

SSN Mirosława Wysocka

w sprawie z powództwa małoletniej M. K.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Wojewodę [...] oraz J. D. i

J. D.

o zapłatę i ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 31 sierpnia

2006 r.,

zażalenia pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody [...]

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 17 maja 2006 r.,

odrzuca zażalenie.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 17 maja 2006 r. Sąd Apelacyjny odrzucił apelację pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody [...] od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 8 marca 2005 r.

W zażaleniu wniesionym dnia 22 maja 2006 r. Skarb Państwa – Wojewoda [...] domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia. Zażalenie sporządził i wniósł pełnomocnik strony pozwanej będący radcą prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasady zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym określa art. 87¹ k.p.c. Przepis art. 87¹ § 1 k.p.c. ustanawia regułę, że postępowanie przed Sądem Najwyższym, a także czynności procesowe związane z tym postępowaniem podejmowane przed sądem niższej instancji objęte są przymusem adwokacko-radcowskim. Przymus ten nie obowiązuje jedynie w wypadkach określonych w art. 87¹ § 2 k.p.c. Istota przymusu adwokacko-radcowskiego sprowadza się do wyłączenia w postępowaniu przed Sądem Najwyższym zdolności postulacyjnej strony, jej organu, przedstawiciela ustawowego i pełnomocników nie będących adwokatami lub radcami prawnymi. W konsekwencji, czynności podejmowane samodzielnie przez podmioty nie zaliczające się do kręgu adwokatów lub radców prawnych są bezskuteczne.

Przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązywał również Skarb Państwa. Do zasadniczej zmiany w tym zakresie doszło w wyniku wejścia w życie - z dniem 15 marca 2006 r. - ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.; dalej zwaną ustawą). Celem utworzenia Prokuraturii Generalnej było zapewnienie należytej ochrony prawnej praw i interesów Skarbu Państwa przez powierzenie odrębnej i wyspecjalizowanej instytucji zastępstwa procesowego tego podmiotu. Wykonywanie zastępstwa przez Prokuratorię Generalną jest co do zasady zależne od jej decyzji. Jedynie w postępowaniach o szczególnym znaczeniu ze względu na

wartość przedmiotu sporu lub przedmiot sprawy zastępstwo przez Prokuratorię jest obowiązkowe (art. 8 ust. 1 i 2 ustawy). W odniesieniu natomiast do postępowania przed Sądem Najwyższym zastępstwo Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną jest wyłączone (art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy). Zastępstwo to wyłączone zostało jedynie w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym, w przedmiocie wpisu do właściwego rejestru, rozpoznawanych w postępowaniu upadłościowym lub naprawczym oraz rozpoznawanych w postępowaniu egzekucyjnym (art. 4 ust. 4 ustawy).

Zgodnie z ogólnie respektowaną prawie procesowym cywilnym regułą bezpośredniego działania ustawy nowej (zob. uzasadnienia uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, mającej moc zasady prawnej, OSNC 2001, nr 4, poz. 53 i wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2003 r., IV CKN 310/01, niepubl.), przepisy ustawy o Prokuratorii Generalnej o charakterze procesowym powinny być stosowane od daty jej wejścia w życie. W odniesieniu do postępowania przed Sądem Najwyższym wyjątek od wskazanej zasady przewidziany został w art. 83 ust. 3 ustawy o Prokuratorii Generalnej. Przepis ten stanowi, że sprawy przed Sądem Najwyższym, w których zgodnie z przepisami ustawy, po dniu jej wejścia w życie, zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną jest wyłączone, są prowadzone na dotychczasowych zasadach, o ile przed dniem wejścia w życie ustawy zostały w sprawie podjęte czynności procesowe przed Sądem Najwyższym lub czynności procesowe związane z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowane przed sądem niższej instancji. W rozpoznawanej sprawie zażalenie do Sądu Najwyższego wniesione zostało w dniu 22 maja 2006 r., a więc po wejściu w życie ustawy o Prokuratorii Generalnej. Dlatego też należy uznać, że jej przepisy znajdują zastosowanie do zastępstwa skarżącego Skarbu Państwa w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Ustawą o Prokuratorii Generalnej dodano również do kodeksu postępowania cywilnego art. 87¹ § 3, w myśl którego, przepisu art. 87¹ § 1 nie stosuje się także wtedy, gdy w postępowaniu przed Sądem Najwyższym zastępstwo procesowe Skarbu Państwa jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa. Wykładnia językowa przytoczonego przepisu mogłaby prowadzić do wniosku,

że w sytuacjach, gdy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, to przymus adwokacko-radcowski nie obowiązuje. W wypadkach natomiast, gdy Prokuratoria Generalna nie wykonuje tego zastępstwa, np. wskutek niezawiadomienia jej o toczącym się postępowaniu, przymus ten w dalszym ciągu obowiązuje, a adwokaci i radcowie prawni mogą zastępować Skarb Państwa. Takiego rezultatu wykładni językowej art. 87¹ § 3 k.p.c. nie można jednak zaakceptować, gdyż pozostawałby w sprzeczności z regulacją zawartą w ustawie o Prokuratorii Generalnej. Przepis art. 4 ust. 1 pkt 1 tej ustawy stanowi przecieź, że do zadań Prokuratorii Generalnej należy wyłączne zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym. Zastępstwo to – jak już nadmieniono - nie obejmuje jedynie niektórych spraw (art. 4 ust. 4 ustawy).

Istotą unormowania zawartego w art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o Prokuratorii Generalnej jest przyznanie jej funkcjonariuszom (radcom i starszym radcom, a także Prezesowi i wiceprezesom) wyłącznego uprawnienia do zastępowania Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym. Należy zatem przyjąć, że z przepisu tego, mającego charakter ustrojowy, wynika również norma o charakterze procesowym. Przepis ten przyznaje zdolność postulacyjną przed Sądem Najwyższym wyłącznie Prokuratorii Generalnej, pozbawiając jednocześnie tej zdolności adwokatów i radców prawnych. Z tego względu czynności podejmowane przed Sądem Najwyższym przez podmioty inne niż Prokuratoria Generalna są pozbawione skuteczności również wówczas, gdy Prokuratoria nie wykonuje w sposób czynny zastępstwa procesowego Skarbu Państwa. Innymi słowy, art. 87¹ § 3 k.p.c. należy interpretować w ten sposób, że w sprawach, w których obowiązuje wyłączne zastępstwo Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną, nie jest dopuszczalne zastępowanie go przez jakikolwiek inny podmiot.

Podkreślić należy, że z art. 12 ust. 2 ustawy o Prokuratorii Generalnej wynika, iż w wypadku wyłącznego zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o zaistnieniu okoliczności, które mogą uzasadniać podjęcie czynności przed Sądem Najwyższym, podmiot reprezentujący Skarb Państwa obowiązany jest przekazać Prokuratorii Generalnej informacje i dokumenty zgromadzone w sprawie wraz ze swoim stanowiskiem dotyczącym zasadności podjęcia czynności przed Sądem Najwyższym,

szczegółowymi informacjami o przedmiocie postępowania oraz dowodami w sprawie. Z akt rozpoznawanej nie wynika, ażeby pozwany Wojewoda będący podmiotem reprezentującym pozwany Skarb Państwa zadośćuczynił tej powinności.

Przytoczony art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o Prokuraturii Generalnej przyznaje tej instytucji kompetencję do wyłącznego zastępstwa Skarbu Państwa „przed Sądem Najwyższym”. Przepis ten nie precyzuje jednak, czy wyłączone zastępstwo obejmuje tylko czynności podejmowane przed Sądem Najwyższym, czy również czynności związane z postępowaniem przed Sądem Najwyższym realizowane przed sądem niższej instancji, w praktyce najczęściej przed sądem drugiej instancji.

Rozstrzygając tak ujęte zagadnienie, należy w pierwszej kolejności zauważyć, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym regułą jest rozpoznawanie środków zaskarżenia na posiedzeniach niejawnych, a zatem bez udziału stron. W odniesieniu do skargi kasacyjnej zasadę tę wyraża art. 398¹¹ § 1 k.p.c., w odniesieniu do zażalenia – art. 397 § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., natomiast w odniesieniu do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem – art. 424¹⁰ k.p.c. Aktywność stron w postępowaniu przed Sądem Najwyższym ogranicza się zatem nierzadko do czynności podejmowanych tylko przed sądem niższej instancji, takich jak wniesienie środka zaskarżenia lub odpowiedzi na taki środek. Przyjęcie, że czynności te nie są objęte wyłącznym zastępstwem Prokuraturii Generalnej, nie tylko nie pozwalałoby tej instytucji należycie chronić praw i interesów Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym, ale wręcz czyniłoby jej rolę w tych postępowaniach zupełnie iluzoryczną. Przemawia to za uznaniem, że wyłączone zastępstwo przez Prokuratorię Generalną obejmuje również czynności związane z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowane przed sądem niższej instancji. Stanowisko to znajduje mocne oparcie w treści art. 87¹ k.p.c. Ustanowiony w art. 87¹ § 1 k.p.c. przymus adwokacko-radcowski obejmuje także omawiane czynności, co wyrażone zostało *expressis verbis* w zdaniu drugim tego przepisu.

Zgodnie z art. 87¹ § 3 k.p.c., przepisu § 1 tego artykułu, nie stosuje się, gdy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa jest wykonywane przez Prokuratorię

Generalną. Trzeba podkreślić, że art. 87¹ § 3 k.p.c. odnosi się do całej zawartości normatywnej art. 87¹ § 1 k.p.c., a zatem do obu zdań składających się na ten przepis. Prowadzi to do wniosku, że w sytuacjach objętych hipotezą art. 87¹ § 3 k.p.c. przymus adwokacko-radcowski jest wyłączony w postępowaniu przed Sądem Najwyższym również w zakresie czynności procesowych podejmowanych przed sądem niższej instancji. Jeżeli więc głównym motywem wyłączenia przymusu adwokacko-radcowskiego było przekazanie zastępstwa Skarbu Państwa Prokuratorii Generalnej, to w zakresie, w jakim przymus ten jest wyłączony, obowiązuje wyłączne zastępstwo przez Prokuratorię Generalną.

Już zaznaczono, rozpoznawane zażalenie Skarbu Państwa – Wojewody [...] wniesione zostało w dniu 22 maja 2006 r. Wniesienie tego zażalenia stanowiło czynność procesową związaną z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, z tym że podjętą przed sądem drugiej instancji. Aczkolwiek czynność ta objęta była wyłącznym zastępstwem Prokuratorii Generalnej, to dokonał jej reprezentujący Skarb Państwa radca prawny, czyli osoba niemająca zdolności postulacyjnej. Z tego powodu zażalenie podlegało odrzuceniu jako niedopuszczalne.

Z podanych względów, na podstawie art. 373 w zw. z art. 398²¹ i 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.